

Interview Hiske

Door ditte & saskia

afb. Hiske

Interview met ons letterlijk en figuurlijk bevolgen sanghalid Hiske, die zes maanden geleden op onderzoek uitging naar de betekenis van het Bruto Nationaal Geluk in Bhutan.

Hiske, voordat je ons gaat vertellen over Bhutan: hoe ben je bij BCH terechtgekomen?

Die twee zijn eigenlijk niet uit elkaar te trekken, want zowel de keuze voor Bhutan als de keuze voor BCH zijn de resultaten van een lang groeiproces. Jaren geleden werkte ik in het onderwijs. Voor dat werk werd ik regelmatig uitgezonden en zo heb ik bijvoorbeeld in Zuid-Amerika gewerkt, onder meer in Colombia. Dat was mooi, maar toen ik op enig moment in Vietnam was en daar voor het eerst in aanraking kwam met een oosters land, een boeddhistisch land, voelde ik direct: 'ik ben hier thuis'. Het project eindigde en ik ging weer naar Nederland, maar het gevoel om terug te keren, bleef hangen. In Nederland heb ik me toen aangemeld bij de Internationale School voor Wijsbegeerte (ISVW) in

Leusden en daar heb ik een paar leergangen over oosterse en Chinese filosofie gevolgd. Zo kwam ik het boeddhisme, dat ik in de praktijk al had gevoeld in Vietnam, opnieuw tegen. Het boeide me zo dat ik ook in mijn woonplaats Den Haag op zoek ben gegaan naar een centrum waar ik met boeddhisme verder aan de slag kon. Zo kwam ik drie jaar geleden bij BCH terecht.

En nu kwam Azië weer op je pad, Bhutan, hoe dat zo?

Mijn leven was en is behoorlijk tumultueus, zowel privé als zakelijk. Ik heb me in Nederland niet altijd even thuis gevoeld en vanuit een groeiende weerstand tegen verdienmodellen en 'vooralles een businesscase', deed ik een paar jaar geleden al mijn interim opdrachten de deur uit. Ik ging me beraden op mijn eigen ontwikkeling en hoe voor anderen van betekenis te zijn. Omdat ik geen betaalde opdrachten meer aannam, ging ik doen om te doen, geven om te geven, en had ik letterlijk en figuurlijk ruimte voor het initiëren van eigen initiatieven. Ik wist ook dat ik weer wilde gaan reizen. Het oosten trok nog steeds, evenals het boeddhisme waarin ik me zo thuis was gaan voelen. Bhutan kwam op vanwege de ambitie honderd procent biologisch te produceren en om het Bruto Nationaal Geluk (BNG), waar Bhutan zo om bekend staat. Het BNG was een keer via werk op mijn pad gekomen. Mijn opdrachtgever riep: "dit willen wij ook". Ik realiseerde me dat dat niet zo werkt, maar mijn nieuwsgierigheid was wel gewekt. Zo kwam Bhutan op mijn pad: het kleinste koninkrijk van de Himalaya (ongeveer zo groot als Nederland maar dan met slechts 800.000 inwoners). Vorig jaar oktober was het uitgelezen moment om af te reizen.

De rode draad die door mijn vragen liep was gericht op de ontwikkeling van dat BNG: wat noemen Bhutanezen ontwikkeling, wat voelen ze daarbij en waar zit dat Nationale Geluk?

Wat was je plan?

Hoewel ik nu niet, zoals vroeger, voor mijn werk op pad ging, was het zeker niet zonder plan. Ik had mijzelf een opdracht meegegeven, vanuit mijn interesse in thema's als landbouw, natuur en landschap en hoe mensen dit organiseren. Ik ben mezelf daarover eerst allerlei vragen gaan stellen die ik daar wilde onderzoeken. Centraal stond: 'Wat is ontwikkeling, wat is vooruitgang?' Het gaat dan om ontwikkeling in brede zin, dus niet alleen in economisch opzicht. En hoe voelt 'ontwikkeling' dan. De kapstok van de reis stond dus wel vast, maar het organiseren ervan was nog niet zo eenvoudig. Bhutan kom je niet zomaar in. Via diverse netwerkcontacten kwam ik uit bij Karma Luday. Zij runt een klein lokaal reisbureau. Karma heeft me geholpen om tijdens mijn reis met mensen in contact te komen: ik wilde praten met boeren (als het even kon meehelpen met bijvoorbeeld koeien melken), met ambtenaren van het minis

terie van Landbouw, met studenten en ngo's (non-gouvernementele organisaties). Tijdens ruim drie weken heb ik heel veel mensen ontmoet met wie ik kon praten over de vragen en dingen die mij en hen bezighielden.

Voor Bhutanezen is het boeddhisme cultureel erfgoed en geen religie.

Wat kreeg je zoal te horen?

Veel! Alle mensen met wie ik sprak waren heel open in onze gesprekken, ook over hun worsteling met bepaalde vragen, dat vond ik een verademing. De rode draad die door mijn vragen liep was gericht op de ontwikkeling van dat BNG: wat noemen Bhutanezen ontwikkeling, wat voelen ze daarbij en waar zit dat Nationale Geluk? Het maakte veel los, ook de vele tegenstrijdigheden. Zo is Bhutan het enige land ter wereld dat een honderd procent biologisch landbouwbeleid voert en zich steeds vaker richt op de export van deze producten. Daar staat tegenover dat het voedsel in de grote steden meer en meer uit omliggende landen komt, gemanipuleerd en wel. Een ander voorbeeld is dat Bhutanezen officieel nooit een dier doden, laat staan voor consumptie, en dat vijftig procent vegetariër is. Toch vind je overal ook vlees op het menu, maar dit blijkt dan niet afkomstig van dieren uit Bhutan, maar is uit

Als je in een winkeltje een heel mooi kopje ziet dan wordt er vriendelijk bij gezegd dat de burens ook wel zo'n mooi kopje hebben.

India geïmporteerd, en alles behalve biologisch. Ik was op bezoek bij een boer en we spraken over het veel grotere melkrendement van de Zwitserse koeien. Een buitenlands 'ontwikkelings'-programma had hem deze hoog productieve koeien aangeboden. Zou hij zijn koeien daarvoor in willen ruilen? Nee, dat wilde hij niet. Die koeien eten duur voer, hebben een speciale stal nodig, worden niet oud en voor twee 'goede' koeien had hij vier lokale koeien. Hij liet zich niet meeslepen door snelle winsten; wat hij had, was goed en echt duurzaam.

De nodige dilemma's dus

Ja, Bhutanezen worstelen – net als wij maar veel minder stellig - met dilemma's. Over twijfel, vragen en 'het niet weten' wordt open gesproken. Ze zijn het, net als hier in Nederland, ook niet altijd met de overheid of elkaar eens. Het is een vrij land met 'rafelranden'. Bhutan is sinds 2008 een parlementaire democratie. Binnen dit nieuwe staatsbestel maakt iedereen een eigen ontwikkeling door, vanuit diep verankerde culturele tradities naar nieuwe normen en waarden die worden aangeboden via onder andere de sociale media. En zoals we allemaal weten: democratie is niet makkelijk. Aanvankelijk stond de bevolking dan ook niet te trappelen, ze hadden een fijne koning die een duidelijk beleid voerde. Dan weet je waar je aan toe bent. Nu is er een nieuwe jonge moderne koning en die heeft oog voor de buitenwereld, voor de toekomst, voor de lange termijn, voor duurzaamheid en dat soort zaken. Hij wil

Bhutan op de kaart zetten en de inkomsten ook voor de toekomst veilig stellen. Wat Bhutan van nature heeft, blijkt goed bruikbaar als een *branding*, een soort keurmerk voor exportproducten: Products of Bhutan. Honderd procent biologische landbouw, niet meer dan twintig procent houtkap, het BNG. Dat is allemaal mooi, maar wel nieuw voor de bevolking. Ze waren eerst alleen van zichzelf maar nu worden ze ineens van de hele wereld. Dat is niet tegen te houden maar ze vragen zich wel af: hoe gaan we daarmee om? Hoe kunnen we onze normen en waarden beschermen, behouden wat we zelf hebben maar het ook delen met de buitenwereld? Hoe kunnen we een brug slaan tussen welzijn en welvaart? Veel vragen en nog lang niet alle antwoorden en ook nog lang niet alle middelen. Door het gewone worden de Bhutanezen ineens bijzonder en daar zijn ze nog niet allemaal klaar voor.

En het boeddhisme?

Dat voelde ik al op het moment dat ik in Paro uit het vliegtuig stapte. Voor Bhutanezen is het boeddhisme cultureel erfgoed en geen religie. Het is overal en alom vertegenwoordigd. In de tempels, bij de monniken, op school, op straat. Het open contact, de zorg en het respect voor elkaar. Het zit heel diep in hun bestaan verankerd. Bij ons is boeddhisme iets speciaals, bij hen is het er. Misschien hoort bij hun boeddhisme ook wel dat Bhutanezen geen handelsgeest hebben. Ze zijn vrijgevig en gunnen elkáár wat ze zichzelf gunnen. Als je in een winkeltje een heel mooi kopje ziet dan wordt er vriendelijk bij gezegd dat de burens ook wel zo'n mooi kopje hebben.

En jij?

Reizen is ontmoeten en leren. Ik voelde me thuis in Bhutan maar heb geen verlangens daar 'te zijn'. Zal overal toch ook mezelf meenemen. Wel kunnen we veel van elkaar leren. Niet op de Nederlandse manier van 'wij weten wel wat goed voor u is' maar gelijkwaardig leren zonder te kopiëren. Iedere geschiedenis, cultuur, structuur en dus ontwikkeling is uniek. Ik heb veel geluisterd en geleerd. Ook veel verteld en gedeeld. BNG gaat over ontwikkelen met behoud van tradities en rituelen. Bijna niets wordt verboden in Bhutan, zolang je er maar niemand mee schaadt. Maar wat je doet krijg je wel terug, is de boodschap. Alles heeft dus een reden en een prijs. Als je een dier doodt alleen om het op te eten, krijg je 'dikke vette karma-aftrek-punten'. Maar als je als boer blijft boeren en niet naar de stad trekt om meer geld te verdienen, hoef je geen belasting te betalen. Kijk, dat zouden ze in Nederland nou ook kunnen doen! Mijn weerstand tegen het Nederlandse 'Rupsje Nooit Genoeg' groeimodel is misschien nog wel sterker geworden door de Bhutanreis. Ik realiseer me tegelijkertijd, nu nog meer, dat ik – en de wereld - met die weerstand niets opschieft. Ik ben hier en nu. Binnen die kaders kan ik vormgeven. Ondertussen heb ik weer interim opdrachten aangenomen. Ook hou ik ruimte om zelf activiteiten te organiseren.

En de weerstand loslaten? ...dat valt niet mee.

